

Повторен
Г93

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Губін Владислав Валерійович

УДК: 338.436:62

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ІНЖЕНЕРНО-
ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ПВНЗ "Міжнародний університет бізнесу і права"
(м. Херсон) Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук

Войт Сергій Миколайович,

Державне підприємство "Виробниче об'єднання
Південний машинобудівний завод
ім. О.М. Макарова", генеральний директор.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук

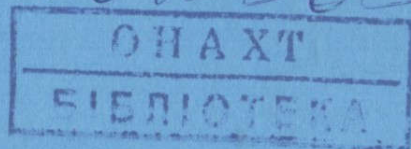
Гулей Анатолій Іванович,

ПрАТ "Українська міжбанківська валютна біржа",
голова правління;

кандидат економічних наук, доцент

Зайцев Юрій Олександрович,

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка,
доцент кафедри обліку і аудиту.

Захист відбудеться «02» липня 2015 року о 13-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.04. в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, конференц-зала.

...тись у бібліотеці Одеської національної
...65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

ОНАХТ

Автореф

Організаційно-економ

v018565

I.C. Кайтанський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зі зростанням інноваційності й капіталоемності в аграрному виробництві ефективність використання виробничого потенціалу значною мірою визначається інженерно-технічним забезпеченням виробництва. Нарощування інженерно-технічного потенціалу аграрних підприємств є базисом створення умов їх стійкого розвитку.

В аграрній сфері країни триває процес погіршення (старіння) технічного потенціалу. Істотно відстає від вибуття введення основних фондів. Погіршується технічна оснащеність аграрних підприємств. Значна частина техніки в аграрних підприємствах (більше 85%) виробила свій строк експлуатації. Вибуття тракторів випереджає їх надходження в 6-7 разів, зернозбиральних комбайнів майже в 4-5 разів. Сформований стан породжує таке негативне явище як ріст навантаження на одиницю техніки.

Внаслідок реформування економіки України ринок сільськогосподарської техніки став відігравати провідну роль у вирішенні завдання технічної модернізації аграрного виробництва, приведення обсягів, асортиментів і якості продукції сільськогосподарського машинобудування в повну відповідність із вимогами її споживачів. Однак за допомогою тільки механізмів саморегулювання ринку, основні з яких конкуренція й співвідношення попиту та пропозиції, вирішити це завдання неможливо. Необхідне створення відповідних організаційно-технічних і економічних передумов для успішної реалізації ресурсного потенціалу аграрного виробництва, спрямованих на поліпшення якісних показників роботи, насамперед на підвищення продуктивності праці, зниження витрат, випуск високоякісної продукції, оптимальне завантаження сільськогосподарської техніки й забезпечення технологічної дисципліни.

В останні роки активізувалися економічні дослідження проблем управління процесами інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств. Значна увага цим питанням приділялася відомими вченими-економістами, такими як: В.Г. Андрійчук, П.С. Березівський, Я.К. Білоусько, В.Г. Більський, С.М. Войт, П.І. Гайдуцький, М.І. Грицишин, А.І. Гулей, М.Я. Демьяненко, Ю.І. Джупина, Л.І. Дідковська, Ю.О. Зайцев В.В. Іванишин, С.М. Кваша, В.І. Кравчук, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, П.О. Мосіюк, В.І. Павлов, Г.М. Підлісецький, В.Я. Плаксієнко, П.Т. Саблук, Н.В. Тарасова, В.І. Федорак та іншими.

Втім, не вистачає комплексності у вирішенні проблем інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств. Дослідження в цій сфері переважно націлені на вирішення окремих науково-прикладних завдань, пов'язаних із пошуком способів нарощування інженерно-технічного базису аграрного виробництва. Формування цього базису повинне відбуватися у двох площинах: по-перше це ріст рівня інженерно-технічного забезпечення господарюючих суб'єктів і оптимізація ресурсних пропорцій, що сприяє створенню потенційно ефективних виробничих систем підприємств; по-друге –

вдосконалювання системи організаційно-економічних відносин, що забезпечують реалізацію об'єктивно діючих економічних законів.

Важливість і значимість означених проблем зумовили вибір теми, постановку мети і завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є складовою частиною програми наукових досліджень Міжнародного університету бізнесу і права в рамках науково-дослідної теми «Стратегічні напрями та пріоритети розвитку ринків АПК в умовах інтеграції та глобалізації» (номер державної реєстрації 0109U002937). Внесок автора полягає у розробці наукових положень та методичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій з формування та функціонування організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств.

Для досягнення поставленої мети були поставлені і вирішені наступні завдання:

- розробити організаційно-економічний механізм стимулювання розвитку лізингу для активізації процесів інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств;
- удосконалити техніко-економічну модель формування оптимальної структури машинно-тракторного парку аграрного підприємства;
- запропонувати методичний підхід до вибору способів доукомплектування машинно-тракторного парку аграрних підприємств;
- обґрунтувати методичні засади визначення очікуваного економічного ефекту від поповнення й відновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств;
- адаптувати метод імітаційного моделювання для оцінки ефективності й ризикованості інвестицій у формування й відновлення інженерно-технічної бази аграрних підприємств;
- розвинути дворівневу систему організації технічного сервісу, що забезпечує підвищення ефективності використання машино-тракторного парку аграрних підприємств;
- сформулювати систему управління інженерно-технічним обслуговуванням аграрного виробництва;
- розробити інформаційну модель управління машинно-тракторним парком.

Об'єктом дослідження є процеси управління інженерно-технічним забезпеченням аграрних підприємств.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти формування і функціонування організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств.

Методи дослідження. Теоретичний і методологічний базис дослідження складають діалектичний метод пізнання, фундаментальні положення

економічної теорії та управління організаціями, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем організації й управління процесами інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств.

У процесі дослідження використовувались наступні методи: монографічний (вивчення досвіду та особливостей організації інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств), аналіз і синтез (дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку ринку засобів інженерно-технічного забезпечення аграрного виробництва); абстрактно-логічний (при вивченні публікацій за темою дисертації, при інтерпретації отриманих результатів); теоретичного узагальнення та порівняння (при теоретичному узагальненні та формулюванні висновків, упорядкуванні термінології); економічного аналізу (для аналізу й оцінки процесів інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств); структурно-логічний (для виявлення взаємозв'язків між елементами механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств), графічної інтерпретації (при обробці статистичних даних, їх інтерпретації).

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України. Використані офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, наукова література з досліджуваної проблеми, результати науково-практичних конференцій, інформаційні дані мережі Інтернет, власні спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад і розробці практичних рекомендацій з формування та функціонування організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств. Наукова новизна найважливіших результатів дослідження полягає у наступному:

вперше:

- розроблено організаційно-економічний механізм стимулювання розвитку лізингу для активізації процесів інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, орієнтований на широке використання комплексної системи організаційних і економічних інститутів і інструментів, що дозволяють залучити приватних інвесторів та розширити коло аграрних товаровиробників - одержувачів техніки на умовах лізингу, за допомогою застосування механізму субсидування частини лізингових платежів;

удосконалено:

- техніко-економічну модель формування оптимальної структури машинно-тракторного парку аграрного підприємства, критеріальним показником ефективності якої є експлуатаційні витрати і яка враховує обсяги механізованих робіт й нормативи забезпеченості технікою, а також обсяги робіт, які можуть бути виконані силами сторонніх організацій;

- методичний підхід до вибору способів доукомплектування машинно-тракторного парку аграрних підприємств, що забезпечує диференційований вибір ефективної схеми придбання нової або старої сільськогосподарської техніки в залежності від фінансово-економічного стану підприємств;

- методичні засади визначення очікуваного економічного ефекту від поповнення й відновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств, що включають складові зниження втрат урожаю внаслідок скорочення строків виконання робіт і використання техніки з поліпшеними параметрами, зменшення витрат на експлуатацію машин з високим ступенем фізичного зносу, ефект від переходу на сучасні ресурсозберігаючі технології;

дістали подальший розвиток:

- метод імітаційного моделювання для оцінки ефективності й ризикованості інвестицій у формування й відновлення інженерно-технічної бази аграрних підприємств, що дозволяє враховувати імовірнісний характер змін використовуваних у якості вихідних даних виробничо-економічних характеристик об'єкту аналізу;

- дворівнева система організації технічного сервісу, що забезпечує підвищення ефективності використання машино-тракторного парку за рахунок зниження часу простою техніки в ремонті й собівартості і передбачає наявність регіонального дилерського центру й мережі опорних пунктів, розташованих у зонах найбільш щільного зосередження техніки аграрних підприємств;

- система управління інженерно-технічним обслуговуванням аграрного виробництва, що сприяє найбільш повному виявленню виробничих резервів, підвищенню його ефективності, скороченню чисельності управлінського персоналу й витрат на його утримання;

- інформаційна модель управління машинно-тракторним парком, що забезпечує реалізацію функцій управління процесами формування й використання машинно-тракторного парку з урахуванням факторів ризику й невизначеності при обґрунтуванні раціональних складу й структури машино-тракторного парку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретико-методичних розробок та практичних рекомендацій щодо формування і функціонування організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств органами влади різних рівнів при розробці державних і галузевих стратегічних програмних документів, у діяльності підприємств і організацій аграрної сфери, сільськогосподарського машинобудування, технічного сервісу, у процесі підготовки фахівців-економістів.

Вищезгадані рекомендації використовуються у практичній діяльності Департаменту агропромислового розвитку Миколаївської обласної державної адміністрації (довідка №890/06/08-29/14 від 18.07.2014 р.); ПП «Тарасов» м. Херсон (довідка № 22/04/14-15 від 03.09.2014 р.); ТОВ АП "Протос" Одеської області (довідка № 152 від 20.08.2014 р.); ПОП „Вікторія” Миколаївської області (довідка №99 від 26.08.2014 р.); в навчальному процесі Міжнародного університету бізнесу і права (довідка №679 від 25.03.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Всі наукові результати, викладені в дисертації і винесені на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднені автором на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях серед яких найбільш важливими були: 9 Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, 2012 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток наукових досліджень» (Полтава, 2013 р.); II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Механізми і методи управління соціально-економічним розвитком підприємств і галузей економіки» (Донецьк, 2013 р.); IX Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародна конкуренція: теорія і практика» (Суми, 2014 р.); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Стан та перспективи розвитку економічних відносин в умовах господарювання» (Сімферополь, 2014 р.); I Міжнародна науково-практична конференція «Маркетинг і цифрові технології» (Одеса, 2014 р.).

Публікації одержаних результатів. Основні результати дисертації висвітлено в 8 наукових працях, опублікованих автором, загальним обсягом 3,3 обл. вид. арк., в тому числі особисто автору належить 3,3 обл. вид. арк. У фахових наукових провідних виданнях опубліковано 6 статей обсягом 2,7 обл. вид. арк.

Обсяг та структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, викладена на 174 сторінках основного тексту, включає 19 таблиць, 28 рисунків. Список використаних літературних джерел містить 160 найменувань на 17 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні засади організації інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств» досліджено організаційно-економічні засади розвитку ринку інженерно-технічних засобів забезпечення діяльності аграрних підприємств, визначено умови і чинники формування механізмів інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, обґрунтовано напрями удосконалення інженерно-технічного забезпечення виробництва в аграрних підприємствах.

В результаті дослідження розширені теоретичні засади розвитку ринку засобів інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, розроблені принципи його формування в умовах багатуукладної економіки, спрямованих на задоволення потреб сільського господарства в машинах і устаткуванні. Визначені фактори, що впливають на формування ринку сільськогосподарської техніки, запропоноване їх групування. Виявлені структурні зрушення в розвитку ринку сільськогосподарської техніки, викликані: зниженням товарообігу, спадом виробництва, погіршенням інженерно-технічного забезпечення аграрних товаровиробників (табл. 1).

Таблиця 1

Показники інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств

Показники	1990	1995	2000	2005	2011	2012	2013
Припадає тракторів на 1000 га ріллі, шт.	10,6	9,3	7,4	5,5	5,3	5,1	4,8
Навантаження ріллі на один трактор, га	95	108	135	181	187	197	210
Припадає на 1000 га посівів (посадки) відповідних культур, шт.:							
зернозбиральних комбайнів	6,6	5,8	5,1	3,9	3,7	3,4	3,2
кукурудзозбиральних комбайнів	12,4	14,8	8,3	4,7	2,9	1,6	1,2
бурякозбиральних комбайнів	16,5	18,2	16,1	10,8	7,6	6,1	6,4
Припадає посівів (посадки) відповідних культур, га на одиницю техніки:							
на зернозбиральний комбайн	152	173	198	253	270	291	317
на кукурудзозбиральний комбайн	80	68	120	215	339	629	846
на бурякозбиральний комбайн	61	55	62	93	131	165	156

Аналіз системоутворюючих факторів, що впливають на ринок показує, що найбільший вплив на його розвиток здійснюють наступні основні групи факторів: попит аграрних товаровиробників (технологічна потреба, ціни, платоспроможність, наявність кадрів, маркетинг, кредит, страхування); пропозиція виробників (якість, ціна, інфраструктура, маркетинг, кредит, страхування, механізм реалізації продукції); механізм державного регулювання (бюджетне фінансування, система дотацій, податкові пільги, лізинг, мита).

Важливою умовою формування ринку сільськогосподарської техніки є активізація створення економічно ефективних важелів інфраструктури: ефективного ринкового механізму; оптових ринків; лізингових інститутів; ремонтних і складальних підприємств; кредитування й страхування; інформаційного забезпечення. Важливо підвищити організаційно-економічний рівень маркетингу в сферах аналізу ринку сільськогосподарської техніки, її виробництва й попиту, механізму реалізації, прогнозу розвитку.

Магістральний напрям технічної політики в сфері агропромислового виробництва - створення в українському сільськогосподарському машинобудуванні, торгово-постачальницькому й ремонтно-технічному агросервісі великих корпорацій, у тому числі транснаціональних, і спільних підприємств. Тільки в цьому випадку вітчизняні виробники зможуть прискорити випуск машин, що не уступають кращим закордонним зразкам, узяти гору або, принаймні, не програти в конкурентній боротьбі із закордонними виробниками на вітчизняному ринку сільськогосподарської техніки. При цьому основними результативними показниками варто вважати: приріст прибутку від використання техніки; строк окупності інвестицій; приведені витрати; врахування паритету цін між виробниками засобів виробництва, посередницькими організаціями й сільськими товаровиробниками.

Одним з головних шляхів, що знижують гостроту кризового положення в технічному оснащенні села й впровадження ринкових форм використання техніки є формування мережі підприємств, що виконують технічний сервіс. 3

урахуванням умов аграрного сектору необхідно створити машинні товариства, спілки, машинно-технологічні станції, спеціалізовані кооперативи по механізації приватних підприємств.

Необхідні комплексні заходи щодо підвищення відповідальності постачальників за якість техніки й технічний сервіс машин і створення на селі сучасної дилерської служби, що не тільки продавала б техніку, але й здійснювала контроль за її якістю, передпродажне обслуговування й післяпродажний сервіс у тісній взаємодії із заводами-виготовлювачами.

Потрібні організаційно-економічні заходи щодо впровадження в практику економічних відносин на ринку машин таких прогресивних методів як маркетинг, логістика, лізинг і логістичний сервіс техніки, дилерське обслуговування, відновлення й реалізація старих машин, здатних відшкодувати скорочення машинно-тракторного парку. Ці напрямки розвитку ринку можуть пом'якшити негативні явища на ринку засобів інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств.

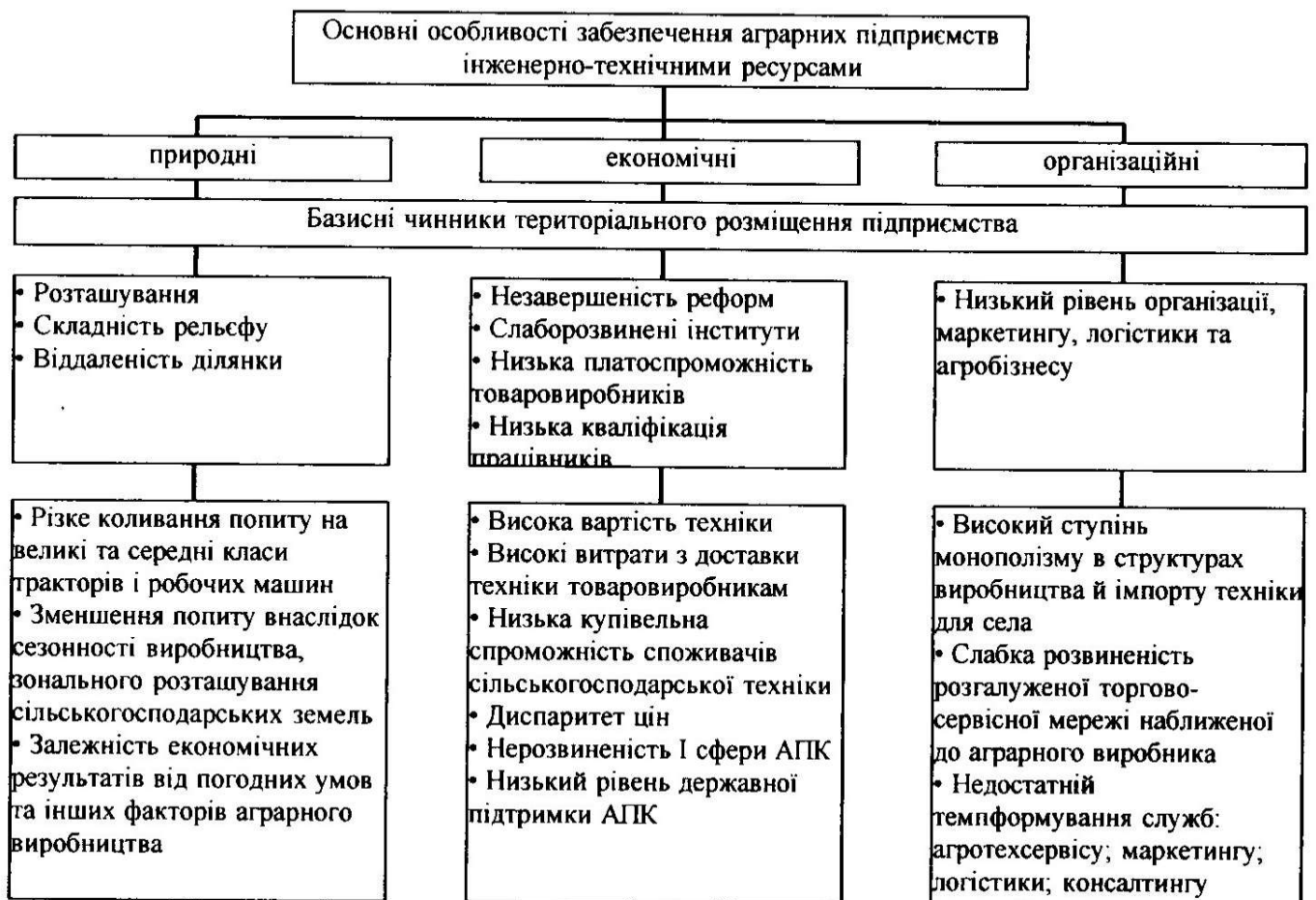

Рис. 1. Особливості і проблеми інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств

На основі систематизації форм технічного забезпечення технологічних процесів у аграрному виробництві описана структура системи інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, що дозволяє провести класифікацію підсистем технічного й техніко-технологічного забезпечення

функціонування аграрних товаровиробників. Виявлено тенденції трансформації системи інженерно-технічного забезпечення технологічних процесів у аграрних підприємствах під впливом змінних умов господарювання, на підставі яких обґрунтовано перспективи розвитку форм технічного забезпечення підприємств аграрної сфери.

Дослідження впливу науково-технічного прогресу на розвиток інженерно-технічного забезпечення виробництва в аграрних підприємствах довело, що процес освоєння сільськогосподарським виробництвом інновацій вимагає формування якісно нових їх функцій і технології управління. Визначено сутність, особливості й проблеми інженерно-технічного обслуговування аграрного виробництва як об'єкта управління в умовах багатокладної економіки й ринкового середовища (рис. 1).

Запропоновано підхід до побудови інженерно-технічної служби в аграрних підприємствах, обґрунтовані напрямки формування інженерних підрозділів, визначена система управління інженерно-технічним обслуговуванням виробництва, що сприяють найбільш повному виявленню резервів виробництва, підвищенню його ефективності, скороченню чисельності управлінського персоналу й витрат на його утримання.

У другому розділі **«Методичні засади організації інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств»** досліджено методичні підходи до оцінки інженерно-технічного забезпечення діяльності аграрних товаровиробників, запропоновано моделі і методи організації технічного сервісу машинно-тракторного парку аграрних підприємств, обґрунтовано науково-методичні засади організації інвестування у відтворення технічної бази аграрних організацій.

В результаті дослідження визначені концептуальні засади оцінки інженерно-технічного забезпечення діяльності аграрних товаровиробників і запропонована система показників аналізу організаційно-технічного рівня виробництва аграрної продукції, що дозволяє дати економічну оцінку прийнятих технологічних і технічних рішень. Розроблені науково-методичні рекомендації з виконання аналітичного дослідження обґрунтування вибору високоефективних технологій і технічних засобів; визначені елементи аналізу й оцінки техніко-технологічного потенціалу виробництва аграрної продукції для виявлення перспектив розвитку підприємства (рис. 2).

Виявлено основні фактори, що обумовлюють підвищення ефективності організації технічного сервісу аграрної техніки, на підставі чого визначені напрямки вдосконалювання системи технічного сервісу аграрних підприємств. Для підвищення ефективності використання машино-тракторного парку за рахунок зниження часу простою техніки в ремонті й собівартості розроблена дворівнева система організації технічного сервісу, що передбачає наявність регіонального дилерського центру й мережі опорних пунктів, розташованих у зонах найбільш щільного зосередження техніки аграрних підприємств. Розроблено економіко-математичну модель визначення параметрів мережі опорних пунктів у системі регіонального технічного сервісу аграрної техніки і обґрунтовано організаційно-економічну ефективність застосування дворівневої

системи організації технічного сервісу аграрної техніки. Дана система дозволить скоротити простої аграрної техніки в період проведення технічного сервісу на 7,9-9,7 % і буде сприяти зниженню втрат аграрної продукції на 1,1-3,0 %.

Рис. 2. Елементи аналізу та оцінки техніко-технологічного потенціалу аграрного виробництва

Для ефективного функціонування дворівневої системи організації технічного сервісу адаптовано класифікацію відмов аграрної техніки відповідно до рівня їх усунення (опорний пункт, регіональний дилерський центр, завод-виготовлювач) для дворівневої системи організації регіонального технічного сервісу аграрної техніки. Пропоноване групування відмов дозволяє чітко визначити відповідальність організації технічного сервісу кожного рівня й уникнути невиправданих видатків, пов'язаних зі збільшенням маршруту сервісної бригади.

Розвиток ринку засобів інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств викликає потребу якісного аналізу наявного ринку сільськогосподарської техніки, обґрунтування стратегій і методів її реалізації, створення гнучкої системи ціноутворення, та ін. Обґрунтовано методичний підхід до вибору способів доукомплектування машинно-тракторного парку аграрних підприємств, який дозволяє забезпечити диференційований вибір ефективної схеми придбання нової або старої сільськогосподарської техніки в залежності від фінансово-економічного стану споживачів. Стратегія інвестування доукомплектування машино-тракторного парку переважно повинна базуватися на принципі самофінансування, тобто техніка (нова або

стара) по можливості повинна купуватися за рахунок власних джерел (амортизаційні відрахування, прибуток, державні дотації) без залучення довгострокового кредитування та лізингу. В іншому випадку доцільно використовувати лізинг або довгострокове кредитування нової або старої техніки в залежності від розміру річних виплат, які може направити та чи інша сільськогосподарська організація на технічне переоснащення та модернізацію свого виробництва.

У третьому розділі «Формування організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств» розроблено організаційно-економічний механізм ефективного функціонування агролізингу у системі інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, запропоновано механізм підвищення ефективності використання машинно-тракторного парку в аграрних організаціях, обґрунтовано підходи до оцінки ефективності інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, розроблено інформаційно-управлінську підсистему організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств.

Проведені дослідження свідчать про те, що стан матеріально-технічної бази аграрних підприємств в останні роки значно погіршилося, зростає навантаження на аграрну техніку. У зв'язку із цим механізм ефективного функціонування агролізингу на будь-якому рівні варто розглядати як найважливішу ланку в інженерно-технічному забезпеченні аграрних підприємств. Проведено комплексне дослідження особливостей формування й функціонування агролізингового механізму. Зміст лізингових операцій охарактеризовано як складний комплекс організаційно-економічних відносин пов'язаних з володінням, користуванням і розпорядженням, з одного боку, і модифікованими лізинговими угодами - з іншого. В Україні агролізинг трансформувався у форму придбання майна у власність із розстрочкою платежу.

Розроблено алгоритм оцінки економічної ефективності агролізингу, який дає можливість аграрним товаровиробникам об'єктивно й повно оцінити ефективність обраного методу відновлення основних виробничих фондів з урахуванням важливих критеріїв - витрат, собівартості, податків, прогнозованої прибутку (рис. 3).

Розроблено організаційно-економічний механізм стимулювання розвитку лізингу для активізації процесів інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, орієнтований на широке використання комплексної системи організаційних і економічних інститутів і інструментів, що дозволяють, з одного боку, залучити приватних інвесторів (безпосередніх вітчизняних виробників засобів виробництва для села), а з іншого боку - розширити коло аграрних товаровиробників - одержувачів техніки на умовах лізингу, за допомогою застосування механізму субсидування частини лізингових платежів з державного і регіонального бюджетів (рис. 4).

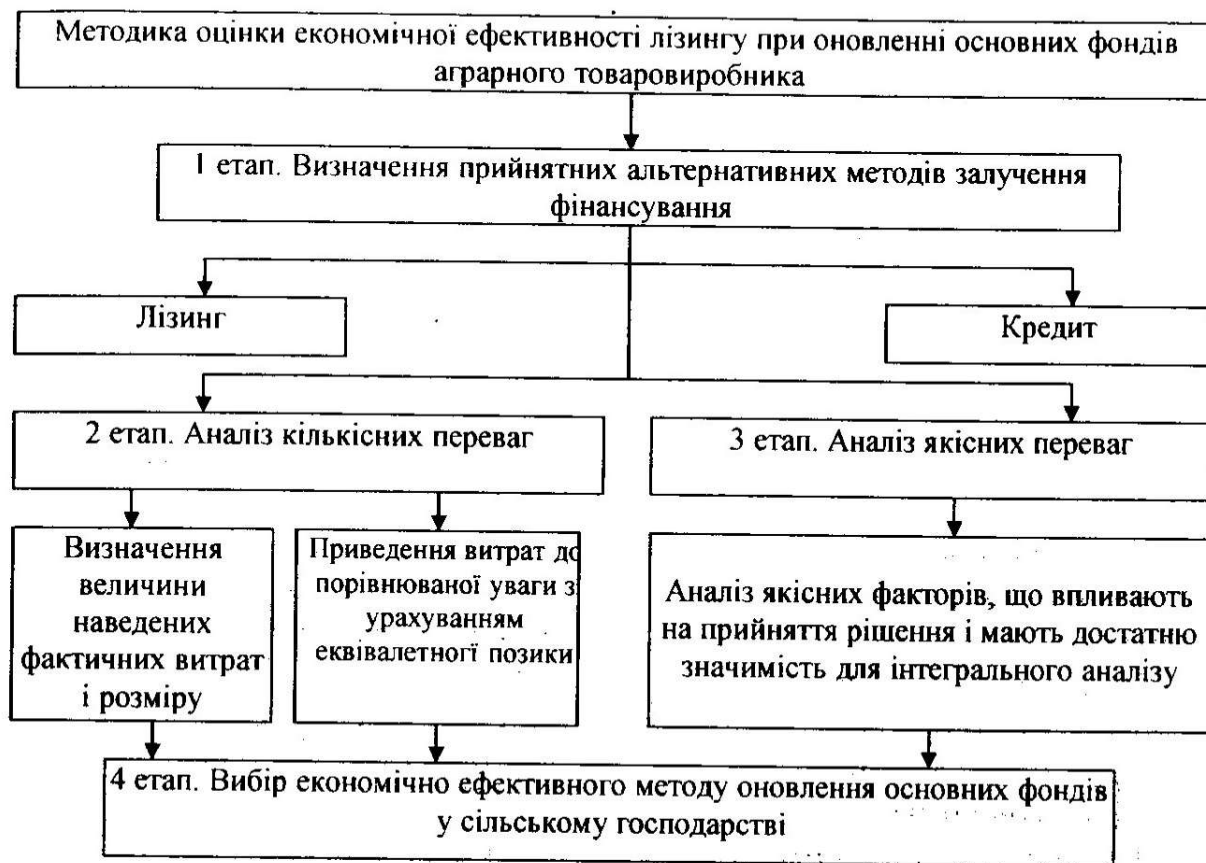

Рис. 3. Алгоритм оцінки ефективності лізингу як засобу інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств

Адаптація структури й складу машинно-тракторного парку шляхом їх оптимізації до індивідуальних особливостей конкретних товаровиробників дозволяє забезпечити високу продуктивність праці при мінімальних виробничих витратах і, як наслідок, максимальну економічну ефективність виробництва продукції. Виконано класифікацію факторів, що визначають ефективність формування й використання інженерно-технічної бази аграрного підприємства, у число яких включені групи факторів, що характеризують ресурсний потенціал підприємства, зональні й природно-кліматичні умови виробництва, техніко-експлуатаційні параметри базових засобів механізації, що входять до складу машинно-тракторного парку, а також вартісні характеристики складових витрат на виконання механізованих робіт.

Запропоновано методичний підхід до формування оптимальної структури машинно-тракторного парку аграрного підприємства, який базується на техніко-економічній моделі, критеріальним показником ефективності якої є експлуатаційні витрати і яка враховує довжину прогонів, площу оброблюваних полів підприємства й нормативи забезпеченості технікою, розроблені з використанням умовних коефіцієнтів. Модель оптимізації формування й відновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств адаптована до можливостей вибору товаровиробниками альтернативних форм використання техніки і враховує обсяги механізованих робіт з оброблення й збирання аграрних культур, які можуть бути виконані силами сторонніх організацій.

Рис. 4. Організаційно-економічний механізм стимулювання лізингу в системі інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств

Обґрунтовано методичний підхід до визначення очікуваного економічного ефекту від поповнення й відновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств, що включає складові зниження втрат урожаю внаслідок скорочення строків виконання найважливіших польових робіт і використання на них техніки з поліпшеними конструктивно-технологічними параметрами, зменшення наднормативних витрат на експлуатацію машин з високим ступенем фізичного зносу, а також ефект від переходу на сучасні ресурсозберігаючі технології, що дозволяють не тільки знижувати експлуатаційні витрати, але й забезпечувати одержання додаткової продукції від підвищення якості виконання механізованих робіт.

Для оцінки ефективності й ризикованості інвестицій у формування й відновлення інженерно-технічної бази аграрних підприємств адаптований метод імітаційного моделювання, що дозволяє враховувати імовірнісний характер змін використовуваних у якості вихідних даних виробничо-економічних характеристик об'єкту аналізу (рис. 5). Доведено, що залучення техніки сторонньої організації (наприклад, МТС) для виконання механізованих робіт у найбільш напружені періоди польового сезону дозволить істотно зменшити потрібний обсяг і строки окупності інвестицій у технічне переоснащення підприємства. Разом з тим, виконання частини механізованих робіт силами сторонніх організацій в 4-5 разів підвищує ризикованість,

інвестиційних проектів, які стають дуже чутливі до змін обсягів надаваних послуг, а також до цін їх надання.

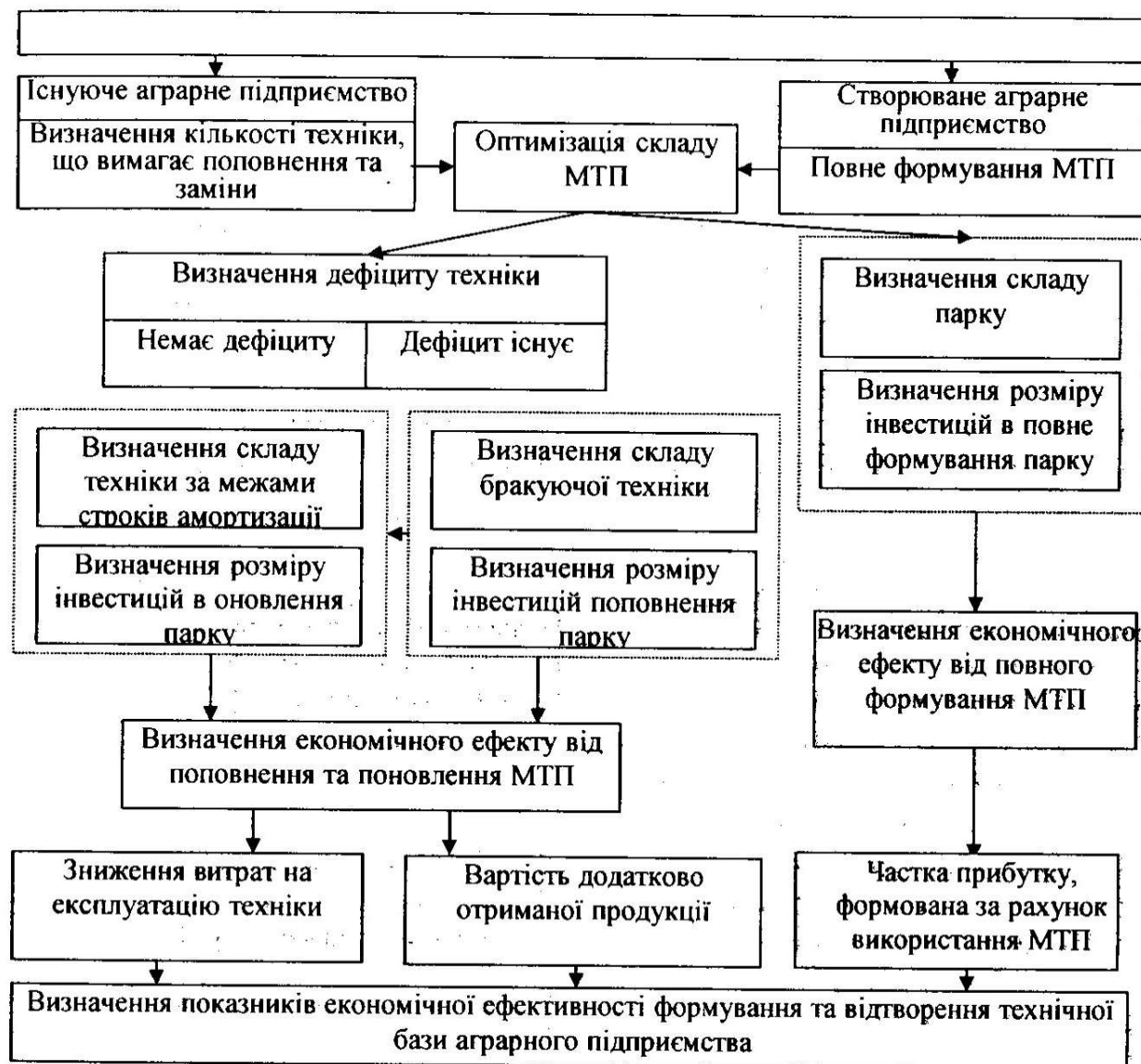

Рис. 5. Схема оцінки економічної ефективності інвестицій у формування та оновлення машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств

Розроблено інформаційну модель управління машинно-тракторним парком, що відображає інформаційні потоки, пов'язані із процесом формування й використання машино-тракторного парку. Обґрунтовано структуру системи інформаційного забезпечення управління машинно-тракторним парком у розрізі функцій, що забезпечують реалізацію принципів адаптивного управління: моніторинг і прогнозування; оцінка ризиків; вибір напрямків адаптації й прийняття управлінських рішень. Інформаційна модель забезпечує реалізацію функцій управління процесами формування й використання машинно-тракторного парку з урахуванням факторів ризику й невизначеності при обґрунтуванні раціонального складу й структури МТП.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і розроблено новий підхід до вирішення важливого наукового і практичного завдання – формування організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств. Отримані наукові результати дають можливість зробити наступні висновки теоретичного, методичного та прикладного характеру:

1. В результаті дослідження доведено, що для розвитку системи інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств необхідне формування економічно ефективних важелів інфраструктури: ефективного ринкового механізму; оптових ринків; лізингових інститутів; ремонтних і складальних підприємств; кредитування й страхування; інформаційного забезпечення. Важливо підвищити організаційно-економічний рівень маркетингу в сферах аналізу ринку сільськогосподарської техніки, її виробництва й попиту, механізму реалізації, прогнозу розвитку. Основними результативними показниками розвитку системи інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств варто вважати: приріст прибутку від використання техніки; строк окупності інвестицій; приведені витрати; забезпечення паритету цін між виробниками засобів виробництва, посередницькими організаціями й сільськими товаровиробниками.

2. Адаптація структури й складу машинно-тракторного парку шляхом їх оптимізації до індивідуальних особливостей конкретних товаровиробників дозволяє забезпечити високу продуктивність праці при мінімальних виробничих витратах і, як наслідок, максимальну економічну ефективність виробництва продукції. Запропоновано методичний підхід до формування оптимальної структури машинно-тракторного парку аграрного підприємства, який базується на техніко-економічній моделі, критеріальним показником ефективності якої є експлуатаційні витрати і яка враховує довжину прогонів, площу оброблюваних полів підприємства й нормативи забезпеченості технікою, розроблені з використанням умовних коефіцієнтів. Модель оптимізації формування й відновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств адаптована до можливостей вибору товаровиробниками альтернативних форм використання техніки і враховує обсяги механізованих робіт з оброблення й збирання аграрних культур, які можуть бути виконані силами сторонніх організацій.

3. Розроблено методичний підхід до вибору способів доукомплектування машинно-тракторного парку аграрних підприємств, який дозволяє забезпечити диференційований вибір ефективної схеми придбання нової або старої сільськогосподарської техніки в залежності від фінансово-економічного стану підприємств. Стратегія інвестування доукомплектування машино-тракторного парку переважно повинна базуватися на принципі самофінансування, тобто техніка (нова або стара) по можливості повинна купуватися за рахунок власних джерел (амортизаційні відрахування, прибуток, державні дотації) без залучення довгострокового кредитування та лізингу. В іншому випадку доцільно

використовувати лізинг або довгострокове кредитування нової або старої техніки в залежності від розміру річних виплат, які може направити та чи інша сільськогосподарська організація на технічне переоснащення та модернізацію свого виробництва.

4. Обґрунтовано методичні засади визначення очікуваного економічного ефекту від поповнення й відновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств, що включають складові зниження втрат урожаю внаслідок скорочення строків виконання найважливіших польових робіт і використання на них техніки з поліпшеними конструктивно-технологічними параметрами, зменшення наднормативних витрат на експлуатацію машин з високим ступенем фізичного зносу, а також ефект від переходу на сучасні ресурсозберігаючі технології, що дозволяють не тільки знижувати експлуатаційні витрати, але й забезпечувати одержання додаткової продукції від підвищення якості виконання механізованих робіт.

5. Для оцінки ефективності й ризикованості інвестицій у формування й відновлення інженерно-технічної бази аграрних підприємств адаптований метод імітаційного моделювання, що дозволяє враховувати імовірнісний характер змін використовуваних у якості вихідних даних виробничо-економічних характеристик об'єкту аналізу. Доведено, що залучення техніки сторонньої організації для виконання механізованих робіт у найбільш напружені періоди польового сезону дозволить істотно зменшити потрібний обсяг і строки окупності інвестицій у технічне переоснащення підприємства. Разом з тим, виконання частини механізованих робіт силами сторонніх організацій в 4-5 разів підвищує ризикованість інвестиційних проектів, які стають дуже чутливі до змін обсягів надаваних послуг, а також до цін їх надання.

6. Розкрито сутність і зміст лізингових відносин у системі відтворення технічної бази аграрних організацій. Розроблено організаційно-економічний механізм стимулювання розвитку лізингу для активізації процесів інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, орієнтований на широке використання комплексної системи організаційних і економічних інститутів і інструментів, що дозволяють, з одного боку, залучити приватних інвесторів (безпосередніх вітчизняних виробників засобів виробництва для села), а з іншого боку - розширити коло аграрних товаровиробників - одержувачів техніки на умовах лізингу, за допомогою застосування механізму субсидування частини лізингових платежів з державного і регіонального бюджетів. Запропоновано алгоритм оцінки економічної ефективності агролізингу, який дає можливість аграрним товаровиробникам об'єктивно й повно оцінити ефективність обраного методу відновлення основних виробничих фондів з урахуванням важливих критеріїв - витрат, собівартості, податків, прогнозованої прибутку.

7. Виявлено основні фактори, що обумовлюють підвищення ефективності організації технічного сервісу аграрної техніки, на підставі чого визначені напрямки вдосконалювання системи технічного сервісу аграрних підприємств. Для підвищення ефективності використання машино-тракторного парку за

рахунок зниження часу простою техніки в ремонті й собівартості розроблена дворівнева система організації технічного сервісу, що передбачає наявність регіонального дилерського центру й мережі опорних пунктів, розташованих у зонах найбільш щільного зосередження техніки аграрних підприємств. Розроблено економіко-математичну модель визначення параметрів мережі опорних пунктів у системі регіонального технічного сервісу аграрної техніки і обґрунтовано організаційно-економічну ефективність застосування дворівневої системи організації технічного сервісу аграрної техніки.

8. Дослідження впливу науково-технічного прогресу на розвиток інженерно-технічного забезпечення виробництва в аграрних підприємствах довело, що процес освоєння сільськогосподарським виробництвом інновацій вимагає формування якісно нових їх функцій і технології управління. Визначено сутність, особливості й проблеми інженерно-технічного обслуговування аграрного виробництва як об'єкта управління в умовах багатоукладної економіки й ринкового середовища. Запропоновано підхід до побудови інженерно-технічної служби в аграрних підприємствах, обґрунтовані напрямки формування інженерних підрозділів, визначена система управління інженерно-технічним обслуговуванням виробництва, що сприяють найбільш повному виявленню виробничих резервів, підвищенню його ефективності, скороченню чисельності управлінського персоналу й витрат на його утримання.

9. Розроблено інформаційну модель управління машинно-тракторним парком, що відображає інформаційні потоки, пов'язані із процесом формування й використання машино-тракторного парку. Обґрунтовано структуру системи інформаційного забезпечення управління машинно-тракторним парком у розрізі функцій, що забезпечують реалізацію принципів адаптивного управління: моніторинг і прогнозування; оцінка ризиків; вибір напрямків адаптації й прийняття управлінських рішень. Інформаційна модель забезпечує реалізацію функцій управління процесами формування й використання машинно-тракторного парку з урахуванням факторів ризику й невизначеності при обґрунтуванні раціональних складу й структури машино-тракторного парку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Губін В.В. Вдосконалення інженерно-технічного обслуговування виробництва в сільськогосподарських підприємствах / В.В.Губін // Економічний аналіз. – 2014. – Випуск 12. Частина 3. – С. 57-63.
2. Губін В.В. Інформаційне забезпечення управління формуванням машинно-тракторного парку господарюючих суб'єктів аграрної сфери / В.В. Губін // Економічний аналіз. – 2014. – Випуск 12. Частина 2. – С. 37-45.
3. Губін В.В. Теоретичні засади економічного аналізу діяльності сільськогосподарських виробників / Губін В.В. // Таврійський науковий вісник: Науковий журнал. Вип. 87 – Херсон: Грінь Д.С., 2014. – С. 217-223.

4. Губин В.В. Роль отрасли сельхозмашиностроения в социально-экономической системе / В.В.Губин // «Вестник НГИЭИ»: Нижегородский государственный инженерно-экономический институт. – Россия, Княгинино, 2015. – №4 (48). – С. 24-31.

5. Губин В.В. Пути воспроизводства основных фондов сельскохозяйственных предприятий / В.В. Губин // Азимут научных исследований: экономика и управление. – Россия, Тольятти. – 2015. – № 2(11). – С. 35-38.

6. Губин В.В. Институционально-экономический механизм обновления технико-технологического строя сельскохозяйственного производства / В.В. Губин // Балтийский гуманитарный журнал. – Россия, Калининград, 2015. – №2 (11). – С. 31-37.

Матеріали конференцій:

7. Губін В.В. Проблеми організації інвестування у оновлення технічної бази аграрних підприємств / В.В. Губін // Стан та перспективи розвитку економічних відносин в сучасних умовах господарювання: матеріали III Міжнар.наук.-практ. інтернет-конф. (27 березня 2014 р.). – Сімферополь: ДІАЙПІ, 2014. – С. 89-91.

8. Губін В.В. Формування та функціонування інформаційно-управлінської підсистеми інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств / В.В. Губін // Міжнародна конкуренція: теорія і практика: збірник тез доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 22-23 травня 2014 р.). – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2014. – С. 57-58.

АНОТАЦІЯ

Губін В.В. Організаційно-економічний механізм інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2015 р.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних засад і розробці практичних рекомендацій з формування організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств.

У дисертації розроблено організаційно-економічний механізм стимулювання розвитку лізингу для активізації процесів інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, орієнтований на широке використання комплексної системи організаційних і економічних інститутів і інструментів.

Удосконалено методичні засади формування оптимальної структури вибору способів доукомплектування машинно-тракторного парку аграрних підприємств.

1018565
ОНАХТ

Розроблено методичні засади визначення очікуваного економічного ефекту від поповнення й відновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств.

Ключові слова: аграрні підприємства, інженерно-технічне забезпечення, організаційно-економічний механізм, агролізинг, машино-тракторний парк, організація технічного сервісу, управління інженерно-технічним обслуговуванням.

АННОТАЦИЯ

Губин В.В. Организационно-экономический механизм инженерно-технического обеспечения аграрных предприятий. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 - экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). - Одесская национальная академия пищевых технологий, Одесса, 2015 г.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методических основ и разработке практических рекомендаций по формированию организационно-экономического механизма инженерно-технического обеспечения аграрных предприятий.

Предложен методический подход к формированию оптимальной структуры машинно-тракторного парка аграрного предприятия, основанный на технико-экономической модели, критериальным показателем эффективности которой являются эксплуатационные расходы и учитывающий длину прогонов, площадь обрабатываемых полей предприятия и нормативы обеспеченности техникой. Модель оптимизации формирования и восстановления машинно-тракторного парка аграрных предприятий адаптирована к возможностям выбора товаропроизводителями альтернативных форм использования техники и учитывает объемы механизированных работ по обработке и сбору аграрных культур, которые могут быть выполнены силами сторонних организаций.

Разработан методический подход к выбору способов доукомплектования машинно-тракторного парка аграрных предприятий, который позволяет обеспечить дифференцированный выбор эффективной схемы приобретения новой или старой сельскохозяйственной техники в зависимости от финансового состояния потребителей.

Предложены методические основы определения ожидаемого экономического эффекта от пополнения и обновления машинно-тракторного парка аграрных предприятий, включающие составляющие снижение потерь урожая вследствие сокращения сроков выполнения важнейших полевых работ и использования на них техники с улучшенными конструктивно-технологическими параметрами, уменьшение сверхнормативных затрат на эксплуатацию машин с высокой степенью физического износа, а также эффект от перехода на современные ресурсосберегающие технологии, позволяющие не только снижать эксплуатационные расходы, но и обеспечивать получение

дополнительной продукции от повышения качества выполнения механизированных работ.

Для оценки эффективности и рискованности инвестиций в формирование и восстановление инженерно-технической базы аграрных предприятий адаптированный метод имитационного моделирования, который позволяет учитывать вероятностный характер изменений используемых в качестве исходных данных производственно-экономических характеристик объекта анализа.

Разработан организационно-экономический механизм стимулирования развития лизинга для активизации процессов инженерно-технического обеспечения аграрных предприятий, ориентированный на широкое использование комплексной системы организационных и экономических институтов и инструментов, позволяющих, с одной стороны, привлечь частных инвесторов (непосредственных отечественных производителей средств производства для села), а с другой - расширить круг аграрных товаропроизводителей - получателей техники на условиях лизинга, посредством применения механизма субсидирования части лизинговых платежей.

Для повышения эффективности использования машинно-тракторного парка за счет снижения времени простоя техники в ремонте и себестоимости разработана двухуровневая система организации технического сервиса, которая предусматривает наличие регионального дилерского центра и сети опорных пунктов, расположенных в зонах наиболее плотного сосредоточения техники аграрных предприятий.

Предложен подход к построению инженерно-технической службы в аграрных предприятиях, обоснованы направления формирования инженерных подразделений, определена система управления инженерно-техническим обслуживанием производства, способствующие наиболее полному выявлению производственных резервов, повышению его эффективности, сокращению численности управленческого персонала и расходов на его содержание.

Разработана информационная модель управления машинно-тракторным парком, которая отражает информационные потоки, связанные с процессом формирования и использования машинно-тракторного парка. Обоснована структура системы информационного обеспечения управления машинно-тракторным парком в разрезе функций, обеспечивающих реализацию принципов адаптивного управления: мониторинг и прогнозирование; оценка рисков; выбор направлений адаптации и принятия управленческих решений. Информационная модель обеспечивает реализацию функций управления процессами формирования и использования машинно-тракторного парка с учетом факторов риска и неопределенности при обосновании рациональных состава и структуры машинно-тракторного парка.

Ключевые слова: аграрные предприятия, инженерно-техническое обеспечение, организационно-экономический механизм, агролизинг, машинно-тракторный парк, организация технического сервиса, управление инженерно-техническим обслуживанием.

SUMMARY

Gubin V.V. Organizational-economic mechanism of engineering -technical support agricultural enterprises. - Manuscript.

Thesis for a candidate of economic sciences, specialty 08.00.04 - economics and management of enterprises (by economic activity). - Odessa National Academy of Food Technologies, Odessa, 2015.

The thesis is devoted to theoretical substantiation and methodological foundations and develop practical recommendations on formation of organizational and economic mechanism of engineering support agricultural enterprises.

In the thesis the organizational and economic mechanism stimulating development of leasing processes to enhance engineering support agricultural enterprises, focused on the widespread use of the integrated system of organizational and economic institutions and instruments.

Methodical bases of formation of optimum structure selection methods resupply tractor fleet of agricultural enterprises.

Methodical bases of the expected economic effect of replenishment and restoration of the tractor fleet of agricultural enterprises.

Keywords: farms, engineering and technical support, organizational and economic mechanism agricultural lease, machine-tractor fleet, the organization of technical services, management of engineering and maintenance.